

УДК 378.011.3-051:005.95]:378.046-021.66

<https://doi.org/10.33989/2075-146x.2021.28.250315>

**АНАСТАСІЯ БАРДІНОВА**

ORCID: 0000-0003-3320-1194

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

## **ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ З УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ**

У статті на основі теоретичного дослідження науково обґрунтовано необхідність формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури. Розкрито змістову суть і значення інтегрованого підходу як потужного засобу формування досліджуваного утворення.

*Ключові слова:* інтеграція, інтегрований підхід, правова компетентність, менеджер, управління

**Постановка проблеми.** В умовах розбудови правової держави в Україні без належного рівня правових знань і навичок неможлива свідома участь особи у суспільному та державному житті. Потреби суспільства сьогодні диктують необхідність трансформації освітньої системи в напрямі опанування нею правового простору та її розвитку як правового інструменту й підсистеми громадянського суспільства. За таких умов значно актуалізується потреба у правовій освіті усіх членів суспільства.

Особливого значення в цьому контексті набуває правова компетентність фахівців освітньої галузі, зокрема, майбутніх менеджерів з управління закладом освіти. Під правовою компетентністю деякі вчені розуміють певний рівень знань та вмінь з правових питань, який надає можливість вільно орієнтуватись у правових явищах, визначати правові причинно-наслідкові зв'язки, виділяти та розрізняти правові стосунки людини з суспільством та оточуючим середовищем, приймати обґрунтовані професійні рішення та здійснювати їх відповідно до законодавчих норм (Олійник, 2004, с. 36-38).

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Сучасний стан розробленості проблеми можемо з'ясувати за аналізом низки наукових праць учених (А. Бабенко, Н. Бакланова, Г. Горленко, К. Гуз, В. Загвязинський, О. Іваній, Я. Кічук, Д. Клочкова, В. Моргун, В. Сидоренко, П. Хоменко, Т. Якимович та ін. (Бабенко, 2007; Бакланова, 2016; Іваній, 2012; Кічук, 2008), який засвідчив, що проблемі правової компетентності фахівців різних спеціальностей приділялася значна увага вчених. Проте, як свідчить аналіз науково-літературних джерел, дана проблема розроблена ще недостатньо. Поза увагою вчених залишаються питання формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури.

Означене вище потребувало пошук шляхів розв'язання даної проблеми. У цьому руслі відзначимо особливу значущість інтегративного підходу як потужного засобу формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури. Це пояснюється тим, що зазначений підхід дозволяє інтегрувати (об'єднувати, залучати) знання із різноманітних галузей науки для вирішення досліджуваної проблеми.

**Метою** статті є: на основі аналізу науково-літературних джерел обґрунтувати необхідність формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури на засадах інтегративного підходу.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Розглянемо детальніше питання, що стосуються формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти за допомогою інтегративного підходу. Аналізуючи наукову літературу з цього питання, доходимо до висновку, що сьогодні правова компетентність як наукове утворення стає самостійним науковим напрямком, що формується на межі багатьох наук: філософії, соціології, психології, педагогіки та інших галузей наук. Зазначений науковий феномен торкається основоположних принципів міжлюдської взаємодії. А отже, правова компетентність є полідисциплінарною категорією, проблематика якої знаходить одночасно своє місце як у предметі педагогічного, так і загальноосвітнього та фахового вивчення. Практично всі наукові дисципліни, які вивчаються студентами в умовах магістратури мають вплив на процес формування правової компетентності у майбутніх фахівців освітньої сфери, оскільки правова компетентність є складовою частиною їх професійної компетентності.

Так, педагогіка в цьому зв'язку дозволяє сформулювати принципи, форми і методи навчання та виховання майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури, виявити ефективність виховних

впливів, які зумовлюють зміни у внутрішньому світі й поведінці особистості. Анатомія і фізіологія є підґрунтям для розуміння біологічної сутності людини. За допомогою інтеграції зусиль зазначених дисциплін та наук соціально-гуманітарного профілю (педагогіки, психології, філософії, соціології), заснованого на пріоритетності гуманістичних цінностей, дозволяє вивчати: природу людини, відповідно до особливостей її вікового розвитку та вроджених здібностей; ставлення до людини як до цілісної самодіяльної істоти з власною самосвідомістю; поєднання у людини природного (біологічного) і соціального. Поєднання знань із зазначених дисциплін сприятиме, на нашу думку, формуванню досліджуваного нами наукового утворення (Хоменко, 2012). Галузь фізичної культури та спорту сприяє виявленню можливостей організму людини та його витривалості, оптимальної кількості навантажень на організм людини. Економічні науки дають змогу простежити вплив закономірностей розвитку правової інфраструктури. Етнологія вказує на національні особливості людей як представників різних етнічних груп. Крім того, етнологія дозволяє визначити ідентичність як особистий рівень ідентичності (це набір індивідуальних ознак, які зумовлюють унікальність людини), так і соціальний рівень ідентичності (усвідомлення і дотримання людиною норм і очікувань соціального середовища, в якому вона перебуває). Аналіз наукових джерел дозволяє з'ясувати, що поняття «правова компетентність» у психології розглядається як якість особистості, що сприяє адаптації людини в суспільстві, пристосуванню її до вимог і обов'язків, які ставить перед нею суспільний спосіб існування (Туркот, Коновал, 2018).

Ймовірно, кожна з названих і не названих галузей наук у процесі формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури відіграє свою роль і приносить певну користь для розуміння суті досліджуваного утворення.

У той же час, всі вони майже не торкаються або опосередковано торкаються питання формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури. Тому, зважаючи на недостатність та актуальність досліджуваної проблеми, рекомендуємо у зміст програм навчальних дисциплін у межах магістратури запровадити змістовий компонент з правової тематики для формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти. Враховуюче це, одним із важливих завдань викладачів магістратури, полягає в тому, щоб використати такі можливості як свого предмета в процесі його вивчення, так і у поєднанні з іншими. Важливість виконання цього завдання пояснюється ще й тим, що в сучасних умовах категорія правова компетентність є однією з пріоритетних проблем дослідження багатьох галузей наук, поєднуючи при цьому кількість наук одночасно. Так, наприклад, філософські науки допомагають педагогіці визначити основні напрями наукових пошуків, правильно врахувати дію загальних закономірностей людського буття і мислення, забезпечують оперативною інформацією про зміни в науці й суспільстві, визначають методологічні засади, зокрема, у пошуках відповіді на способи регулювання культурної, морально-етичної проблематики. Педагогіка в цьому плані звертається до методологічних основ сучасної філософії, а саме – комунікативної філософії. Звернення до комунікативної філософії репрезентує собою методологічний поворот від класичної парадигми філософії свідомості до посткласичної парадигми філософії комунікації, відкриваючи тим самим шлях до виховання етичних норм поведінки на основі принципу справедливості та досягнення взаєморозуміння. Комунікативна філософія надає майбутнім менеджерам з управління закладом освіти нового етичного, інтерсуб'єктивного забарвлення поряд з такими категоріями як «відповідальність», «справедливість», «обов'язок», «сумління» (Бардінова, 2021). Філософське праворозуміння з одного боку має відчутний вплив як на окремі філософсько-правові підходи та концепції, так і на парадигму науки в цілому. З іншого боку юриспруденція, юридичні теоретичні положення про право, проблеми його становлення, удосконалення та розвитку визначають вектори філософських досліджень правової тематики. Подібним взаємовпливом та взаємодією філософії та юриспруденції відзначаються майже всі сучасні підходи до права, незалежно від того, до якої системи вони належать – юридичної науки чи філософії, або іншої. При цьому наголошується на необхідності зважено використовувати можливість перетворювати світ і себе самого в цьому світі. Філософське осмислення правового життя суспільства розпочинається з онтології, вивчення буття людини, її трієдиної природи (тіло, душа, дух). Людина наділена свободою від природи. Проте, її дія спрямована тільки за власним розумом, що може бути інколи небезпечною як для себе самої, так і для оточуючих. А тому життя членів суспільства повинно перебувати у правових нормах. Утім воля людини потребує не будь-яких правових рамок, а таких, які їй імпонують, створюють умови, в яких вона може вільно розвиватися. Тому правове життя суспільства повинне бути спрямоване на захист і розвиток прав і свобод кожної людини у суспільстві, на скерування їхньої життєдіяльності в правовому полі за принципами любові, добра і справедливості. В цілому правове життя суспільства утворює правову гармонію, духовний баланс, рівновагу та красу.

Аналіз емпіричних матеріалів у рамках досліджуваної проблеми дозволив з'ясувати, що в умовах магістратури використовуються різного типу інтегровані заняття: лекції, практичні, семінарські та інші, проведення яких відбувається як викладачами однієї циклової комісії чи кафедри, так і за участю викладачів інших комісій чи кафедр. При цьому, комбінації дисциплін для проведення інтегрованих занять, як правило, залежить від мети та завдань досліджуваної проблеми. В цьому зв'язку варто зазначити, що інтеграційні зв'язки в системі фахової підготовки майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури мають

внутрішньо цикловий (зв'язок між предметами одного циклу) й міжцикловий (зв'язок між предметами різних циклів) характер.

Іншим інтеграційним процесом, що використовується в практиці підготовки майбутніх фахівців, є створення інтегративних курсів та предметів. Інтеграційні процеси у вигляді інтегративних курсів та предметів знайшли своє відображення не тільки в практиці професійної підготовки, а й у галузевому стандарті вищої освіти. Орієнтація на інтегративні курси дає поштовх до пошуку нових підходів до структурування знань як засобу цілісного розуміння та пізнання досліджуваної проблеми. Так, наприклад, структурування знань правознавчого характеру у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури можливе за допомогою інтеграції філософсько-правових, юриспруденції, психолого-педагогічних наук та інших галузей гуманітарних наук.

Особлива увага при цьому звертається на: феномен права в його співвідношенні з категоріями волі, свободи, моралі, освіти; призначення юридичних знань у суспільстві, пов'язаних із законодавством, правовими нормами, освітою; конституційні засади державного устрою України; функції та форми діяльності законодавчої, виконавчої, судової влади, а також органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів; основні положення академічної доброчесності – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися всі учасники освітнього процесу.

Отже, проведення різного типу занять на засадах інтеграції навчального матеріалу з різних дисциплін, об'єднання його навколо однієї проблеми, теми або питання сприятиме активізації студентів у сприйманні ними навчального матеріалу, досягненні синтетичності та цілісності знань з досліджуваної проблеми (Бабенко, 2007, с. 104-106).

**Висновки і перспективи подальших досліджень.** Таким чином, організація занять на основі інтегративного підходу є педагогічно доцільними, адже дозволяють прискорити процес адаптації студентів, майбутніх менеджерів з управління закладом освіти, до практичних ситуацій, формують навички використання теоретичних знань з різних дисциплін у взаємозв'язку з набутими практичними вміннями правознавчого характеру, сприяють структуруванню цілісності знань з досліджуваної проблеми. А отже дійсно відображають інтеграційні процеси щодо формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури.

Подальше дослідження проблеми вбачаємо у з'ясуванні мети, змісту та засобів формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в умовах магістратури за допомогою інтеграції лише фахових дисциплін.

#### **Список використаних джерел**

- Бабенко, А. П. (2007). Проблема інтеграції в теорії та практиці підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Імідж сучасного педагога*, 1-2, 104-106.
- Бакланова, Н. М. (2016). Формування правової компетентності майбутніх учителів. *Освітологічний дискурс*, 29 (14), 115-124.
- Бардінова, А. О. (2021). Формування правової компетентності у майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в умовах змішаного навчання на засадах компетентнісного підходу. В кн. О. К. Корносенко, О. В. Даниско (Ред.), *Концептуалізація компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в контексті змішаного навчання*: колективна монографія (с. 227-248). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.
- Іваній, О. М. (2012). *Структурно-змістова модель формування правової компетентності майбутнього вчителя у навчально-виховному процесі університету*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Харків.
- Кічук, Я. В. (2008). Правова компетентність майбутнього фахівця – пріоритетне завдання громадянської освіти у вищій школі. *Вісник Львівського університету. Педагогіка*, 23, 141-147.
- Клочкова, Д. М., Чернуха, Н. М. (2011). Взаємозв'язок формування правової компетенції майбутнього вчителя з правовим вихованням особистості. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, 12 (233), 168-174.
- Олійник, В. (2004). Правова підготовка керівника навчального закладу у системі післядипломної педагогічної освіти. *Імідж сучасного педагога*, 10 (49), 36-38.
- Туркот, Т. Л., Коновал, О. А (2018). *Педагогіка та психологія вищої школи*: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Херсон: Олди-плюс.
- Хоменко, П. В. (2012). *Природничонаукова підготовка фахівця фізичної культури*: монографія. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.

## References

- Babenko, A. P. (2007). Problema intehtratsii v teorii ta praktytysi pidhotovky maibutnykh uchyteliv fizychnoi kultury [The problem of integration in the theory and practice of training future teachers of physical education]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [Image of a modern teacher]*, 1-2, 104-106 [in Ukrainian].
- Baklanova, N. M. (2016). Formuvannia pravovoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv [Formation of legal competence of future teachers]. *Osvitolohichniy dyskurs [Educational Discourse]*, 29 (14), 115-124 [in Ukrainian].
- Bardinova, A. O. (2021). Formuvannia pravovoi kompetentnosti u maibutnykh fakhivtsiv fizychnoi kultury ta sportu v umovakh zmishanoho navchannia na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu [The formation of legal competence of the future specialists of physical culture and sports in the conditions of blended learning on the basis of the competence approach]. In O. K. Kornosenko, O. V. Danysko (Eds.), *Kontseptualizatsiia kompetentnisnoho pidkhodu do profesiinoi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv fizychnoi kultury ta sportu v konteksti zmishanoho navchannia [Conceptualization of the competence approach to professional training of future specialists in physical culture and sports in the context of blended learning]: kolektyvna monohrafiia* (pp. 227-248). Poltava: PNPU imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
- Ivanii, O. M. (2012). *Strukturno-zmistova model formuvannia pravovoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia u navchalno-vykhovnomu protsesi universytetu [Structural and semantic model of formation of legal competence of the future teacher in the educational process of the university]*. (Extended abstract of PhD diss.). Kharkiv [in Ukrainian].
- Khomenko, P. V. (2012). *Pryrodnichonaukova pidhotovka fakhivtsia fizychnoi kultury [Natural science training of a physical culture specialist]: monohrafiia*. Poltava: PNPU imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
- Kichuk, Ya. V. (2008). Pravova kompetentnist maibutnoho fakhivtsia – priorytetne zavdannia hromadianskoi osvity u vyshchii shkoli [The legal competence of the future specialist is a priority of civic education in higher education]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Pedahohika [Bulletin of Lviv University. Pedagogy]*, 23, 141-147 [in Ukrainian].
- Klochkova, D. M., & Chernukha, N. M. (2011). Vzaiemozv'iazok formuvannia pravovoi kompetentsii maibutnoho vchytelia z pravovym vykhovanniam osobystosti [Relationship between the formation of legal competence of the future teacher with the legal education of the individual]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka [Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Luhansk]*, 12 (233), 168-174 [in Ukrainian].
- Oliinyk, V. (2004). Pravova pidhotovka kerivnyka navchalnoho zakladu u systemi pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Legal training of the head of an educational institution in the system of postgraduate pedagogical education]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The Image of the Modern Educator]*, 10 (49), 36-38 [in Ukrainian].
- Turkot, T. L., & Konoval, O. A (2018). *Pedahohika ta psykholohiia vyshchoi shkoly [Pedagogy and psychology of higher school]: navch. posib. dla studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv*. Kherson: Oldy-plus [in Ukrainian].

### **BARDINOVA A.**

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

### **INTEGRATED APPROACH AS A MEANS OF FORMATION OF LEGAL COMPETENCE OF FUTURE MANAGEMENT MANAGERS OF EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS IN THE CONDITIONS OF A MAGISTRACY**

The article, based on a theoretical study, scientifically substantiates the need for the formation of legal competence of future management managers of educational establishments in the conditions of a magistracy. The semantic essence and significance of the integrated approach as a powerful means of forming the studied formation are revealed.

The authors argue that the organization of classes on the basis of an integrative approach is pedagogically appropriate, because they accelerate the process of adaptation of students, future managers of educational institutions to practical situations, develop skills in using theoretical knowledge of various disciplines in conjunction with acquired practical legal skills. , contribute to the structuring of the integrity of knowledge on the research problem. Therefore, they really reflect the integration processes in the formation of legal competence of future managers in the management of educational institutions in the master's degree.

Further research of the problem is seen in clarifying the purpose, content and means of formation of legal competence in future managers of the management of educational institutions in the master's degree through the integration of only professional disciplines.

**Key words:** *integration, integrated approach, legal competence, manager, management*

Стаття надійшла до редакції 25.10.2021 р.